

Biczó Gábor

Helyzetjelentés a turisztikai imázsalkotásról Gyimesben¹

Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy 1986-tól folyamatosan módomban nyílt megfigyelni Gyimesben mindazt, illetve emlékezni mindarra, amit a társadalomtudományos szakzsargonon összefoglalóan és leegyszerűsítve a szociokulturális szcéna időben kibontakozó változási folyamataként határozna meg. Merthogy Gyimes, amint a Gyimesről alkotott kép is, az elmúlt negyedszázadban rengeteget változott. Mindebbe természetesen beletartozik az időközben gyakorlatilag nulláról induló és napjainkra, mondhatni, majdnem professzionálisan megszerveződött turisztikai szolgáltatóipar folyamatos változása is. Pontosabban fogalmazva, ahogy a turisztikai szolgáltatásokkal szemben Gyimes kapcsán támasztott elvárások komplexuma, éppúgy a lokális szintér nyújtotta szolgáltatásokban érintett helyi, illetve nem helyi illetőségű szereplők által teremtett imázs is folyamatosan alakul. Jelen rövid tanulmány célja, hogy a turisztikai ipar Gyimes-imázsát meghatározó konstrukciós alapelveket a modern szociokulturális antropológia értelmezési keretei között felfejtse. A turisztikai helyimázs szöveges reprezentációs formáin és ezek eseteinek értelmezésén keresztül kísérletet teszünk a kortárs Gyimes-konstitúció forrásainak azonosítására. Hipotézisünk szerint a hagyományos – intakt – paraszti életvilág reprezentatív helyeként elgondolt Gyimes képzetei olyan értékkomplexumot alkotnak, amely lehetővé teszi a szintér sokoldalú turizmusipari kiaknázását, ami miatt a jelenünkben kibontakozó Gyimes-kép eklektikus és efemer elemekből összeálló kollázsként jelenik meg.

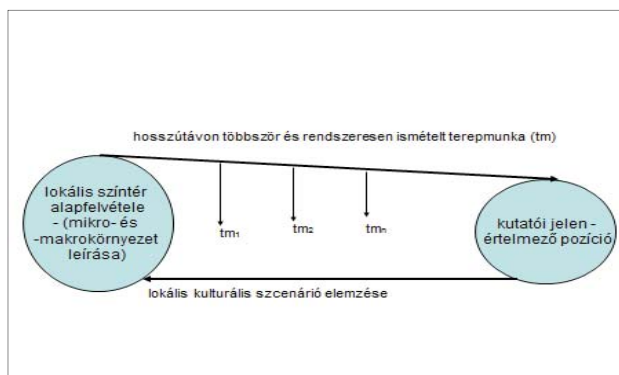
De mit jelent egy turisztikai hely eklektikus és efemer volta?

Már a Kr. u. I. században élt utazó, Pauszaniász előszeretettel alkalmazta Görögország leírásakor egy hely sajátosságainak jellemzésére a korábbi, tehát a történelmi, valamint a saját szubjektív nézőpontjából kínáló tapasztalatok összehasonlítását (Pauszaniász 2008). Egy hely szociokulturális viszonyainak átalakulása és változékonyságának érzékelése, valamint a folyamat értelmezése a kulturális antropológia kedvelt témája. Maga a problémafelvetés,

¹ A szöveg a 2011-ben elhangzott konferencia-előadás írott változata.

tehát, hogy miként alakulnak át időben egy hely, esetünkben Gyimes szociokulturális jellemvonásai, a kortárs antropológiába módszertanilag is beépült kérdés. Az amerikai Konrad Philip Kottak többek között bő három évtizedes braziliai kutatásai során aknáza ki az úgynevezett longitudinális vizsgálati eljárás lehetőségeit, amit aztán az *Assault on Paradise. Social Change in a Brazilian Village* címmel publikált kötetében foglalt össze (Kottak 1998).

1. kép. A longitudinális antropológiai vizsgálat egyszerű alapsémája

Forrás: Kottak (1998)

Az eljárás lényege, hogy a helyszín, tehát egy lokális közösség alapviszonyainak leírása és értelmezése, ennek kapcsolata a közvetlen és tágabb makrokörnyezettel olyan változók pillanatfelvételét jelenti, amelyek az időben kibontakozó folyamatok több lehetséges forgatókönyvét tartalmazzák. Az akár évtizedeken át húzódó nyomon követő jellegű antropológiai megfigyelés célja, hogy elemezze és jellemezze az eredeti állapotfelvétel szociokulturális alapképletében bekövetkező folyamatok tendenciáit, az alapviszonyok ismeretében tisztázza, hogy a lokális szcéna története miért bonyolódik egy meghatározott „forgatókönyv” mentén. Továbbá derítse ki, hogy az adott lokális szintér változásfolyamatait meghatározó szcenárió milyen valószínűséggel kalkulálható az alapviszonyok felvételének pillanatában.

A számtalan elméleti és módszertani kérdést felvető longitudinális szemlélet további részleteinek összefüggéseitől e helyütt eltekintünk (lásd erről: Holland, Thomson és Henderson 2006).² A lényeg, hogy témánk, Gyimes turisztikai imázskonstrukciós folyamatai jól

2 A longitudinális vizsgálat a kortárs antropológiában is elterjedt módszertani fogás. Az antropológiai terepfogalom 80-as években lejátszódó kritikai szemléletű újraértelmezésének programját a módszer hatékonyan támogatta. A terepfogalom, amint ezt James Clifford, George Marcus és Michael Fischer vonatkozó elemzései világossá tették, az antropológia tudománytörténetének korai időszakában a terep szituatív, intakt, lokális, jól körülhatárolható szociokulturális életvilágait jelölte. A tudásterület fejlődésének fontos fejleménye volt, hogy a kutatási módszerek eredetileg a „terep” klasszikus fogalmára kerültek kidolgozásra. Az 1960-as éveket követően felerősödő globalizációs léptékű gazdasági, politikai és kulturális hálózatosodás hatása az antropológia tárgyát képező lokális kisközösségekre azzal a következménnyel járt, hogy az általuk reprezentált „terep” a tudománytörténet keretei között kidolgozott elméleti feltételek mellett értelmezhetetlenné vált. Másként fogalmazva, a kritikai fordulat az antropológiában részben a globalizációs hatásviszonyok lokális szinterekre gyakorolt hatáskövetkezményeinek az értelmezését célozta. A téma átfogó, de elsősorban szociológiai szemléletű összegzését lásd: Menard (2008).

kezelhetőek a longitudinális megközelítés keretei között. Az elmúlt negyedszázadban végzett számos terepmunka tapasztalatai remélhetőleg kellő alapot kínálnak a kortárs Gyimes-imázst meghatározó és a turizmusiparban létrehozott szöveges reprezentációs gyakorlat értelmezéséhez.

Az imázs társadalomtudományi és ezen belül is az antropológiában használatos jelentése a múlt század 70-es éveiben kezdett formálódni. A terminusértékű szakkifejezésként történő használat fejlődésével kapcsolatban elmondható az, hogy határterületi jelenségeket halmozó módon összefoglaló fogalommal van dolgunk. A komplex jelentésmező a turisztikai imázkutatást interdiszciplináris témaként láttatja velünk. Az imázs leegyszerűsítve nem más, mint összetett és bonyolult, térben és időben változó szociokulturális folyamatok eredményeként a társadalom tagjainak egy „hellyel” kapcsolatban forgalmazott képzeteknek összessége (Sulyok 2006). Az imázs végső soron mentális konstrukció (Reynolds 1965).

A több szinten párhuzamosan játszódó konstrukciós folyamat a desztináció turizmusért felelős vagy abban érintett aktorok, valamint az utazók személyes tapasztalatainak forgalmazását megvalósító szereplők – tehát maguk az utazók a mindennapi kommunikációs gyakorlataikban és/vagy az ennek recepcióját kínáló médiatermékek – között formálódó diszkurzív tér terméke. Mondhatnánk azt is, hogy az imázs mibenlétére vonatkozó kérdés a turizmusban lényege szerint nem más, mint a kedvező imázsért folytatott küzdelem részleteit módszeres vizsgálat tárgyaként felvető beállítódás. Így vagy úgy, de kétségtelen tény, hogy a fogalom gyanúsán homályosnak tetsző jelentésterét valójában egyetlen attitűdjellegű benyomás uralja: az imázs tartalmi értelemben egy „hely” tetszésindexének metaforikus alakzata, aminek sikerét aszerint mérhetjük, hogy a turizmus a gyakorlatban miként képes ezt profitra váltani. Összefoglalva és Gyimes vonatkozásában is csupán az a kérdés, hogy a konstruált imázs miként válik, válik-e egyáltalán a „hely” ethosának reprezentatív hordozójává.

Ugyanis a Gyimesbe készülő gyanútlan utas, aki eddig csupán a médiából tájékozódott, esetleg hallomásból értesült az utazás helyéről, lássuk be, kiszolgáltatott helyzetben van. Mikor az utazási irodák kínálatai között szemez, a leírások, az ajánlatok, az útitervek, a lehetőségek kavalkádja egészen ellentmondásos benyomásokat kelt, a vágyott imázs valójában önmagukban is eklektikus zsánerek sorozata. Mintha nem is ugyanarról a helyről lenne szó, mintha egyidejűleg többféle Gyimes létezne. Természetesen a gyakorlottabb utas tisztában van azzal, hogy bármely lokális szintér kulturális és természeti jellemvonásainak ezerféle vetülete létezik párhuzamosan. Egy műemlékekre szakosodott utazás vagy a helyi étkezési kultúrát bemutató kulináris kaland, de a téli táj a nyáritól éppannyira különbözik, mint egy tehénfejéssel kombinált kalibázás a wellnesspanzió szolgáltatásaitól. Ám a kortárs hazai turizmusipar egyetemes Gyimes-kínálatából kibontakozó eklektikus kép alapvető problémája nem a sokszínűség ténye, de sokkal inkább ellentmondásossága. Ugyanis a gyanútlan utas számára kínált Gyimes-változatok tulajdonképpen kölcsönösen kizárják egymást. Melyek tehát a kortárs paradox Gyimes-imázs alkotói?

A turizmusiparban generált Gyimes-kép paradox jellegének csak látszólag mond ellent, hogy szinte minden megközelítés kiemeli és sztereotipizálja a hely természeti-esztétikai szépségét, valamint a gyimesi csángó kultúra hagyománykövetésre épülő autenticitását, ami jól látható a fényképeken.

2. kép. Gyimesi tájkép a turisztikai médiában

Forrás: utazom.com³

Sőt a helyiel kapcsolatban forgalmazott tájékoztató szövegek a képek révén teremtett benyomásokat csak tovább mélyítik. Az egyik szálláshelyhirdető ajánlata például így hangzik:

Az érintetlen festői szépségű természet, a kristálytiszta víz és az ózondús levegő a kikapcsolódásuk záloga. A páratlanul szép környezet harmóniája egyedülálló lehetőséget nyújt kirándulásra, pihenésre egyaránt.⁴

Kétségtelen, Gyimes szép hely. Azonban a fenti reklámszöveg költői túlzásai keltette várakozásokhoz képest a manapság Gyimesbe látogatót okkal érheti némi csalódás. Ugyanis a politikai rendszerváltás óta eltelt bő két évtizedben a környezet károsodása szembeszökő, és ez az érintetlenség képzetének alapvetően ellentmondó nyomokat hagyott a tájon.

3. kép. „Hulladékkezelés” Gyimesben

Forrás: humusz.hu⁵

3 <https://utazom.com/utazas/erdely/gyimesek-es-az-ezereves-hatar-a-keleti-karpatokban> (letöltve: 2015. 11. 15.).

4 <http://www.gyimesi-szallas.ro> (letöltve: 2015. 11. 15.).

5 <http://www.humusz.hu/hirek/hulladekkezes-gyimesben-beledobjak-azokat-flakonokat-s-itt-tatros-partjan-billegteti-szel/25> (letöltve: 2015. 11. 15.).

Nem feladatunk mindennek okait elemezni, a szemétkézelés megoldatlanságának, a meg gondolatlan erdőirtásnak vagy az eróziós károkozás szociokulturális összefüggéseinek kutatása nem ide tartozik. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy az „elveszett paradicsom” megtalálásának reménye turisztikai illúzió. Legalábbis a politikai rendszerváltást megelőző környezeti állapotokhoz, autenticitáshoz képest, melyek elsősorban az elszigeteltség és a környezetre ráutalt önfenntartó gazdálkodás teljesítményei voltak.

Az autenticitás a turisztikai imázskutatás fontos aspektusa és remény szerint empirikus vetülete, amennyiben jelentéstartalma az eredetiségre, tehát a romlatlan „ősállapot” értéké- ként történő újra-megtalálásának tapasztalatára utal. Ugyanakkor a hivatkozás az imázs autenticitására magában hordozza a rousseau-i álláspontot, vagyis azt a gyanút, hogy az autenticitás utáni vágyakozás egyúttal annak élményén alapszik, hogy azt egyszer és mindenkorra visszavonhatatlanul elveszítettük. Rousseau az autentikusról az emberi létezés alapvető egzisztenciális kondíciójaként írt (Wang 2012 [1999]).

Az autentikus toposza Gyimesben, pontosabban Gyimessel összefüggésben sokat változott az elmúlt években. Emlékszem az első alkalomra, amikor 1987-ben a húsvét előtti nagy- héten leszálltunk egy Csíkszeredából érkező hajnali vonatról, és megpillantottuk az utcán népviseletben sétáló gyimesieket. Élő skanzennek tűnt a hely és mély benyomást gyakorolt ránk annak ellenére, hogy alig félóra múlva a mellettünk hirtelen megálló autóból kipattanó rendőrök elvették az útlevelünket, majd se szó, se beszéd, elhajtottak. A községközpont- ban, a rendőrségen a személyes kihallgatás idején a Kárpátok géniuszának szigorú tekintetű fényképe meredt ránk, de mindez, és az sem, hogy valami homályos törvényre hivatkozva „véglegesen” kitiltottak bennünket Gyimesből, nem feledtethette velünk a röpke egyórányi benyomásokat. Mindazt, ami egyfajta vonatkoztatási pontként mind a mai napig meghatá- rozza a „hely” imázsának alakulásával kapcsolatos várakozásokat.

Az elmúlt bő két évtizedben elvégzett számos terepmunka során az általunk impresszió- szerűen megtapasztalt mindennapi életvilágot behálózó autenticitás, tehát a szervesült hagyó- mánykövetés tudatos gyakorlata semmivé foszlott.⁶ Esetleges elemei, egy-két tevékenység, a kisipar, maga a transzhumáló gazdálkodás részleges formában még tetten érhető ugyan, de mindezek a kereslet-kínálat elve alapján, lassacskán csupán a turisztikai ipart szolgáló kellékek.

Igaz, erről a helyi turizmus alakítói vagy éppen az ide érkező utazók vajmi kevesen vesz- nek tudomást, a tények keveseket befolyásolnak. Nem csak a turisztikai vállalkozások ra- gaszkodnak jól felfogott érdekből az érintetlenség és hitelesség mítoszához és kecsesgetnek az „ősi” kultúra egzotikumának reményével. Maguk a Gyimesbe látogató turisták is kitarta- nak várakozásaik mellett, ellenállnak az illúzió illékonyságának. Íme, egy beszámoló:

Minden reggel ilyen látványra ébredni bizonyosan visszahat a lelkületre is. Bármilyen korán is keltem, ha világos volt, a tehenek már kinn voltak a hegyoldalakon és a kolompjaikat hallani lehetett. (...)

Nehéz megszólalni, annyira bennem él és átítatódtam a törtétekkel, a környezettel, hogy nem vagyok benne biztos, sikerül-e átadni valamit az élményeimből. Tíz börműves női nemű társal utaztunk Gyimesbe a szűcsmunka tanulmányozására. Késő este sötétben érkezünk a szállásunkra egész napos utazás után. Reggel a hegyekben magakadt felhők látványa fogadott... Vigyázat, nem mese következik!⁷

6 Gyimesben 1992 óta a különböző kutatási projektek keretében folyamatosan végzünk terepmunkát.

7 <http://susannicon.blogspot.hu/2011/07/szucs munka-gyimesben.html> (letöltve: 2015. 11. 15.).

Az utas eztán beszámolójában csodálatos gyimesi napok történetét osztja meg olvasóival a szücsmesterség titkos fogásairól, a vendéglátók kedvességéről és önzetlenségéről. Majd így végződik a történet:

Úgy foglaltam össze távozásunkkor az ebben a természeti környezetben töltött napokat, amely könnyeket is kiváltott (nálam is), hogy én is tanultam valamit egy életre – legalábbis ami még hátra van –, hogy a nyílt, őszinte, mindenkinek kijáró józan szeretetnél nincs nagyobb érték.⁸

De a népi kézművesség remeke nem csak esztétikai élményként, esetleg szakmai kihívásként jelenthet élményforrást a Gyimesbe érkező idegen számára. A turizmus speciális célközönsége, az ősmagyar mitológia és a keleti misztikum ötvözetéből konstruált spekulációk hívei számára ideológiai kelléktárként Gyimes valóságos kincsesbánya. Különösen jól megfigyelhető mindez a gyimesi csángó mellyesek transzcendens vonatkozásait taglaló spekulációk, a csakraerővonalak struktúráját megjelenítő hímzsminták elemzésén keresztül.

Népünk – ezen a XIX. sz. óta szinte kizárólag a földművelőt, a pásztor s a kismesterségek kézműveit kell érteni – sokat, (tán az egész világon a legtöbbet) megőrzött ősi műveltségéből! (...)

E tanulmány a férfi mellyesből áradó energia és transzcendens (érzéken túli érzékelés) tudásom, valamint Molnár V. Józseftől és Pap Gábortól kapott ismereteim összefüggéseit felismerve született.

Az erőkapucokrok (csakrák) elhelyezkedése és a mellyesek motívumai olyan összefüggéseket mutatnak, melyek bizonyíthatják, hogy népünk is ismerte a csokrok elhelyezkedését, működését.⁹

Nem feladatunk a megközelítés, a közvetlen tapasztalás fenti példáinak értékelése. Ugyanakkor látni kell, hogy Gyimes esetében a turizmus a látogatók nagyon különböző természetű, ám mindenképpen alternatív érdeklődésű csoportjait képes megszólítani. A turisták rekrutációs bázisa széles és heterogén, amit maguk a helyszínt taglaló utazási felhívások szövegei és a látogatásokról készült beszámolók egyértelműen bizonyítanak. Nem szeretnénk azonban tagadni, hogy személyes tapasztalataink, melyek az imázskonstrukció logikájának és értékelveinek kutatására ösztönöztek, az ezt megalapozó évtizedes helyismeret egészen más következtetéseket is engednek.

Például éppen az egyik utolsó gyimesi szücsmesterrel 2006-ban forgattunk felvételeket egy OTKA kutatási projekt keretei között.¹⁰ Ebben az idős gyimesközéploki mester elmesélte élettörténetét, bemutatta munkáit, melyek három földrészre jutottak el. Majd egyszer csak öregségéről kezdett beszélni, és arról, hogy a politikai rendszerváltást követően Gyimesben az öregek társadalmi szerepe és tekintélye a családon belül alapvetően megváltozott. Aztán könnyekkel a szemében, nyilván személyes sorsával összefüggésben, elmesélte, hogy a földvagyon társadalmi presztízsfunkciójának csökkenésével párhuzamosan még az is előfordulhat, hogy az öregeket a fiatalok a házból kiteszik akár az istállóba, vagy éppen nem adnak nekik enni. Végül elbeszélte egy idős szomszédjának történetét, aki úgy lett öngyilkos, hogy szánt szándékkal nem evett semmit, és annyira elgyengült, hogy meghalt. A turisztikai imázs mögött tapintható társadalmi valóság ismerete illúzióellenes, amint ezt a

8 Uo.

9 <http://taltospap.mindenkilapja.hu/html/21969009/render/a-gyimesi-csango-melleyesrol> (letöltve: 2015. 11. 15.).

10 *A modernizációs folyamat hatása a lokális társadalmak kultúrkonstitutív mechanizmusaira*, OTKA (T034761).

kíváncsi utazó – amennyiben egyéni érzékenysége erre készíti – a világ számos szegletében megtapasztalhatja.

A turisták a gyimesi társadalmi és kulturális viszonyokban bekövetkező kortárs változási folyamatokból azonban vajmi keveset érzékelnek. A tisztánlátás, a hely valós viszonyainak megismerése sem a vendéglátóknak, sem a vendégeknek nem érdeke.

Az autenticitás látszata azonban nem csak a vágyakozás hamis kiteljesedését vagy az illúziókereslet gazdasági szempontból történő fenntartását szolgálja. Gyimesben az autenticitás ugyanis gyakran a turista, a vendég, a látogató számára az áthidalhatatlannak tetsző kulturális távolság bizonyítéka, a kulturális sokk forrása. Talán hat éve történt, mikor elvileg a „hely” viszonyaira felkészült kulturális antropológus hallgatókként kötelező terepgyakorlatunkat töltöttük a Gyimesekben. Néhány nap múlva Gyimesbükkbe látogattunk vendégségbe. Bükk részben románok, részben magyar anyanyelvű, hitükre visszatért görög katolikusok által lakott település. Az egyik hallgatóhölgy Gyimesbükk a tisztán magyar Középlekhoz képesti „feltűnő elmaradottságon” az egyik porta árnyékszékének meglátogatása után háborodott fel igazán. Elképesztőnek és botrányosnak találta, hogy a „budin” nem volt toalettpapír, de még újság sem, ellenben nem értette, miért van tele a kicsi helyiség kukoricacsutkával. Rövid és rögtönzött szemináriumunkon természetesen igyekeztünk megvilágítani a helyzet kulturális hátterét, ám szándékainktól függetlenül nyilvánvalóvá vált az is, hogy a lokális autentikus életvilág a maga totalitásában az érkező idegenek számára, legyenek azok turisták vagy akár antropológus hallgatók, csak részlegesen befogadható.

Aztán itt van az érkező turisták egy további érdekes és figyelemre méltó típusa, a történeti emlékhelyeket látogatók elszánt csoportja, akiket többek között az alábbi szöveggel csábítanak Gyimesbe:

A Gyimesi-hágón áthaladva a Csángóföld következnek. Gyimesbükknél található az ezeréves határ, ott ér véget az ország, melyet István király Mária kegyeibe ajánlott. A romokon felkapaszkodva a havasok völgyeiben kanyargó Tatros folyó mesebeli vargabetűket leírva öleli körbe a határdombot.¹¹

Az úgynevezett ezeréves határ emblematikus hely, Mária Terézia idején csupán egy hevenyészett határbódé, az egykori történelmi Magyarország legkeletebbi pontja, 1944-ben a Magyar Királyi Honvédség a Kárpátok szorosait őrző védőműveinek egyik kulcshelyszíne, majd napjainkban minden gyimesi utazás kötelező megállója múzeummal és koszorúzási alkalmakkal. Az emlékhely-turizmus felhívásai, a szövegek akár doktori disszertációk számára is kimeríthetetlen elemzési lehetőségeket rejtő forrásanyagok, melyek tanulmányozására jelen cikk nem kínál módot.¹²

Aztán itt van a gyimesi utazási ajánlatok legújabb típusa, a családoknál az autentikus életforma közvetlen tapasztalatát kínáló, többnyire egyhetes időtartamú látogatások. Ezekben a hitelességtapasztalatot egyfajta beavatási szertartás részeként mutatják fel, mikor a vendéglátók a közvetlen otthonosság illúziójának kelléktárán keresztül vezetik be az idegent kultúrájuk skanzenjébe. A nevezzük így, „részvevési turizmus”, vagy a turisztikai szakzsargon nyelven a „vidékiéletmód-programok” előnyeit Hidegségpatakán a következőképpen ajánlják:

11 <http://www.erdelyigyopar.ro/2010-3/2034-12-tura-ezereves-hatar-tura--a-gyimesek-volgyen-az-ezereves-hatarig.html> (letöltve: 2015. 11. 15.).

12 A témakör kiemelkedő szakértője Ilyés Zoltán, aki számos kiváló tanulmányban dolgozta fel a gyimesi táj és kultúra kortárs változásfolyamatait (Ilyés 2001, 2003).

Hidegség = melegség. Igazi gyimesi családoknál az igazi Gyimes, kasza, boglya, tehén, sajt, puliszka. Vasárnaptól vasárnapig, hét éjszaka, félpanzióval
Párok, családok részére életre szóló barátságok
Vissza a jövőbe! Kalibázás a hegytetőn, ahol csak a madár jár. Nincs térerő és kell a nyers erő!¹³

Azért lássuk be, hogy a fenti szöveg meggyőző erejét nem a retorikai részletekben gazdagon, az ékesszólás igényével kidolgozott részletek juttatják kifejezésre. Az „igazi gyimesi család” jelzős szerkezetből nyilvánvaló, hogy a szöveget jegyző szerző fejében egyfajta fenyegetésként léteznek az úgynevezett „nem igazi gyimesi családok” is, tehát kvázi hamisak, látszat-gyimesiek (mű-gyimesiek), akik nyilván csak szemfényvesztésből tüntetnek gyimesiségükkel, hogy ezzel lépze csalják a gyanútlan utazót. Továbbá világos az is, hogy az igazi Gyimes megtalálása, azaz a nem igazi Gyimes elkerülése csak az igazi gyimesiek közreműködésével lehetséges.

Látnunk kell ugyanakkor, hogy az ajánlat további elemzése nehézségek forrása. Ugyanis okkal merül fel a kérdés, hogy ki az igazi gyimesi és mi az igazi Gyimes *conditio sine qua nonja*, attribútuma, félreismerhetetlen lényege? A válasz, amint olvassuk, egyszerű és egyértelmű: „*Kasza, boglya, tehén, sajt, puliszka.*” Ez Gyimes!

Persze a gyimesi utazások turisztikai szolgáltatásainak kínálata szinte korlátlan, és ezek közül az autenticitás csak egy – és manapság talán már nem is a legfontosabb – aspektus! Ha végigolvassuk egy panzió kínálatát, be kell látnunk, hogy tulajdonképpen bárhol lehetnének. Gyimes fogyasztásra kínált termék, melynek karaktere, tradícióinak hitelessége a franchise tömegturizmussal szemben támasztott elvárások függvényében fokozatosan másodlagos jelentőségű kérdéssé válik.

A panzió paraméterei:

Beszélt nyelvek: magyar, angol

A szállás szolgáltatásai: WC, zuhanyzó/fürdőkád, önellátó, reggeli, félpanzió, teljes ellátás, konyha, tűzhely, hűtőszekrény, ebédlő, zárt parkoló, kert, udvari tűzhely, kemping, kutya/macska bevihető, társalgó

A környék szolgáltatásai: élelmiszerbolt, étterem, cukrászda, kávéház, parkoló, buszparkoló, síelés, vadászat, horgászat, sporteszköz kölcsönzés, természetjárás, erdő/park, vízpart, múzeum, vár, emlékmű, posta, benzinkút, fodrász, kozmetikai szolgáltatás, egészségügyi szolgáltatás

Extrém sportolás

Tandemrepülés

Sziklamászás

Sátrás túrázás

Síelés, sítúrázás

Szánkózás¹⁴

A felsorolásból kitetsző szolgáltatások egyszerre utalnak a „hely” turisztikai fejlődésének dinamizmusára, valamint az imázs autentikus tartalmának másodlagosságára.

Persze vannak bőven, akik a hely kivételessége, példaértékű és nem helyettesíthető magabrendűsége mellett egyfajta elitista olvasat pozíciójából érvelnek. Gyimes sokak számára a magyarság emblematisztikus helye, az utolsó igaz őrbástyák egyike, melynek nem csak a meglátogatása, de a megőrzése is kollektív kötelesség.

13 <http://gyimes.uzenolap.hu/#legujabbe> (letöltve: 2015. 11. 15.).

14 <http://www.erdelyiutazas.hu/magyar/sz/gyimesfelsolok/lili-vendeghaz-711> (letöltve: 2015. 11. 15.).

Egy nemrégiben kelt turisztikai beszámoló például pontos elvárások formájában rögzíti az egyetlen létjogosultnak ítélt viszonyulásunkat Gyimeshez. Érdekes megfigyelni, hogy miként tételeződik a „hely” a magyar társadalom és kultúra egyetemes hanyatlásával szemben referenciapontként, egyfajta végső menedékként, ahol még „otthon” lehetünk.

Mennyit merengtünk már a múlt időn gazzal felvert pusztatemplomainknál, térdig érő várfalainknál, veszedelmeinkre emlékeztető keresztjeinknél. Sirattuk az ezer évet, a másnak adott ezer évet, meg az elfogyásunkat, újabban meg az asszimilációt.

Aztán mennyit keseregtünk azon is, hogy miféle értékeket kaptunk szép, új, liberalizmussal, immoralitással átitatott világunkban. És sirattuk az 1990 óta eltékozolt 20 esztendő, a másoknak adott 20 esztendő. Pihenjünk hát egy kicsit, és tudósítsunk olyan tájról, világból, ahol nemcsak a múlt magyar, hanem a jelen és a jövő is. Mert bár hihetetlen, de van ilyen hely is mifelénk, méghozzá a Gyimesekben.¹⁵

Persze fontos kérdés, hogy a fenti sorok szerzője, az utas, aki 2011-ben Gyimesbe látogatott, vajon miként értékelte, építette be olvasatába, tette magáévá, fogadta el, tartotta lényegesnek a minden póznán és villanyoszlopon kiragasztott meghívót, mely az ifjúságot a messze földön híres Paradis diszkóba invitálta. A szórakozóhely, melyet Csíkból és Moldvából is szívesen látogatnak, a modernizálódó Gyimes, a trendhez hasonulni vágyó helyi ifjúság találkozóhelye, fontos vonatkoztatási pont.

4. kép. A Paradis diszkó hirdetése

Forrás: Ilyés Zoltán felvétele (2011)

Gyimes jelene és jövője, de maga a turisztikai imázskonstrukció a Paradis-jelenség nélkül értelmezhetetlen toposz. Ha a fekete-fehérben nyomtatott plakát szövegét komolyan elemezzük, mélyebb összefüggésekre derül fény. Ugyanis be kell látnunk, hogy a gyimesi ifjúságnak vetkőző táncos lányok, vagy a csángó lányokat szórakoztató, „újmagyar” helyesírással meghirdetett „csipendél” fiúk a kortárs valóságnak legalább olyan fontos tartozékai, mint a Gyimesbe látogató turisták és a számukra szolgáltató helyiek által teremtett és újratermelt illúzió.

15 http://alfahir.hu/gyimesek_ahol_gyarapszunk-20110831 (letöltve 2015. 11. 15.).

Hivatkozott irodalom

- Ilyés Zoltán (2001): Gazdálkodásfüggő tájmintázatok. Genetikai-kvalitatív tájszerkezeti analízis Gyimes egy példa-területén. In *A táj megértése felé. Tanulmányok a 75 éves Pinczés Zoltán professzor tiszteletére*. Ilyés Zoltán és Keményfi Róbert (szerk.). Debrecen – Eger: DE Néprajzi Tanszék – EKF Földrajz Tanszék, 185–202.
- Ilyés Zoltán (2003): A szakrális táj történeti szerveződése Gyimesben. *Székelyföld* 7(5): 109–122.
- Holland, Janet, Rachel Thomson és Sheila Henderson (2006): *Qualitative Longitudinal Research. A Discussion Paper*. London: Families and Social Capital Research Group LSBU. Interneten: <http://www.lsbu.ac.uk/families/workingpapers/familieswp21.pdf> (letöltve: 2016. február 29.).
- Kottak, Conrad Philipp (1998): *Assault on Paradise. Social Change in a Brazilian Village*. New York: McGraw-Hill College.
- Menard, Scott (2008): *Handbook of Longitudinal Research*. Burlington: Academic Press.
- Pauszaniasz (2008): *Görögország leírása I–II*. Budapest: Pallasz-Attraktor.
- Reynolds, W. H. (1965): The Role of the Consumer in Image Building. *California Management Review* 7(3): 69–76.
- Sulyok Judit (2006): A turisztikai imázs. *Turizmus Bulletin* 10(4): 55–62.
- Wang, Ning (2012 [1999]): A turisztikai élmény autentikusságának újragondolása. In *Túl a turistatekinteten. A turizmus kritikai és kultúratudományi perspektívái*. Bódi Jenő és Pusztai Bertalan (szerk.). Budapest – Pécs – Szeged: Gondolat – PTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék – SZTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, 90–117.